

GUY STANDING • **Prekarya**

© 2014 İletişim Yayıncılık A.Ş. / 1. BASIM
2014-2020, İstanbul (6 baskı)

The Precariat. The New Dangerous Class

© 2011 Guy Standing

Bu kitabın yayın hakları Bloomsbury Publishing Plc'den alınmıştır.

İletişim Yayınları 2076 • Araştırma-İnceleme Dizisi 346

ISBN-13: 978-975-05-3357-0

© 2022 İletişim Yayıncılık A.Ş. / 2. BASIM

1. Baskı 2022, İstanbul

EDITÖR Tanıl Bora

YAYINA HAZIRLAYAN Sercan Çınar

DİZİ KAPAK TASARIMI Ümit Kıvanç

KAPAK Suat Aysu

KAPAKTAKI AFIŞ “Prekaryanın koruyucu azizi Sen Prekario”
(İtalya, 1 Mayıs 2004)

UYGULAMA Hüsnü Abbas

DÜZELTİ Remzi Abbas

DİZİN Ayla Karadağ

BASKI Ayhan Matbaası · SERTİFİKA NO. 44871

Mahmutbey Mahallesi, 2622. Sokak, No: 6/31 Bağcılar 34218 İstanbul

Tel: 212.445 32 38 • Faks: 212.445 05 63

CİLT Güven Mücellit · SERTİFİKA NO. 45003

Mahmutbey Mahallesi, Devekaldırımı Caddesi, Gelincik Sokak,

Güven İş Merkezi, No: 6, Bağcılar, İstanbul, Tel: 212.445 00 04

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 40387

Cumhuriyet Caddesi, No. 36, Daire 3, Seyhan Apartmanı,

Harbiye Mahallesi, Elmadağ, Şişli 34367 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

GUY STANDING

Prekarya

Yeni Tehlikeli Sınıf

The Precariat
The New Dangerous Class

ÇEVİREN *Ergin Bulut*

GUY STANDING 1948'de doğdu. Sussex, Illinois ve Cambridge'de ekonomi öğrenimi gördü. 1975-2006 arasında Dünya Çalışma Örgütü ILO'da çalıştı. 2006'da üniversitede ders vermeye başladı. 2013'ten beri Londra Üniversitesi Doğu ve Afrika Araştırmaları Okulu'nda (SOAS) öğretim üyesidir. *Prekarya Bildirgesi* adlı kitabı da 2017'de İletişim Yayınları tarafından yayımlandı.

İÇİNDEKİLER

Covid-19 İçin Önsöz	9
Önsöz	29
BİRİNCİ BÖLÜM	
Prekarya	31
Prekarya kıpırdanıyor	32
Prekarya eyleme geçiyor	36
Küreselleşmenin çocuğu	38
Prekaryayı tanımlamak	41
Emek, çalışma, oyun ve boş zaman	50
Prekaryanın çeşitleri	51
Prekaryalaşma	56
Prekaryalaşmış zihin	58
Öfke, dışlanmışlık, kaygı ve yabancılaşma	60
Sonuç yerine	68
İKİNCİ BÖLÜM	
Prekarya Neden Büyüyor	71
Küresel dönüşüm	73
<i>Çindistan'ın ortaya çıkışı</i>	74
<i>Şirketlerin metalaşması</i>	76

Emek esnekliğinin sirenleri: Emegın yeniden metalaşması	79
<i>Sayısal esneklik</i>	80
<i>İşlevsel esneklik ve iř gıvencesizliği</i>	88
<i>Mesleklerin parçalanması</i>	92
<i>Ücret sisteminde esneklik:</i>	
<i>Toplumsal gelirin yeniden yapılandırılması</i>	95
Gıvencesiz istihdam	103
<i>Gıvencesizlik tuzağı</i>	108
Finansal kriz	110
Kamu sektörünün çökertilmesi	113
Sübvansiyon devleti: Prekaryanın laneti	118
Gölge ekonomi	122
Toplumsal hareketliliğin düşüşü	123
Sonuçlar	125
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	
Prekaryaya Kimler Dâhil?	127
Kadınlar: Hayatın kadınlaşması mı?	128
<i>Bir erkeklik krizi mi?</i>	134
Gençler: Kentli göçebeler	137
<i>Eğitimin metalaşması</i>	140
<i>Okulun prekaryaya için akışkanlaşması</i>	148
<i>Gençlerin gıvencesizlik tuzakları</i>	150
<i>Stajyerlik çılgınlığı</i>	153
<i>Nesle dayalı gerilim</i>	155
<i>Sessizlik ve 2008 sonrası ekonomik durgunluk</i>	156
<i>Kasvetli manzaralar</i>	158
Yaşlılar: Sızlananlar ve sırtanlar	159
<i>Emeklilięin yavaş ölümlü</i>	160
<i>Erken emeklilikten emekli emeğine</i>	162
<i>Sübvansiyon edilen nesil</i>	165
Etnik azınlıklar	170
Engelliler: Yapım aşamasında bir kavram mı?	171
Kriminalize olanlar: Hapishanedeki prekaryaya	172
Sonuç yerine	174

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Göçmenler: Mağdur mu, Hain mi, Yoksa Kahraman mı?	175
Yeni 'kısmi vatandaş'lar	181
<i>Mülteciler ve sığınma talebinde bulunanlar</i>	186
<i>Kayıt dışı ve yasadışı göçmenler</i>	186
<i>Geçici ve mevsimsel göçmenler</i>	189
<i>Uzun süreli göçmenler</i>	192
Boşlukta bir rezerv olarak prekarya	195
Sıraya girmekten engellere doğru mu?	197
Gelişmekte olan ülkelerde ucuz emek olarak göçmenler	200
Yeni emek ihraç rejimleri	206
Sonuç yerine	212

BEŞİNCİ BÖLÜM

Emek, İş ve Zamanın Sıkışması	215
İş nedir?	218
Hizmet sektöründe işyeri	219
Hizmet sektöründe zaman	221
Emeğin yoğunlaşması	222
Değişim değeri olmayan emek	223
Hizmet sektörü vasıfları	225
Yeniden üretim için çalışma	229
Gençlik ve bağlantıda olma hali	233
Boş zamanın daralması	235
Sonuç yerine	239

ALTINCI BÖLÜM

Cehennem Siyaseti	241
Gözetim toplumu	242
<i>Mahremiyetin işgali</i>	243
<i>Gözetime dayalı eğitim</i>	246
<i>İşe alma, işten atma ve işyeri disiplini</i>	247
<i>Libertaryan paternalist devlet</i>	252
Prekaryayı mutlu kılmak	255
Terapi devleti	256
Çalıştırma programları ve şartlılık	258

Prekaryayı şeytanlaştırmak.....	263
Zayıflayan demokrasi ve neofaşizm.....	265
Sonuç.....	274

YEDİNCİ BÖLÜM

Cennet Siyaseti	277
Kısmi vatandaşlık tarih olsun.....	280
Kimlikleri tekrar kazanmak.....	283
Eğitimin kurtarılması.....	284
Çalışmak, sadece ücretli emek değil.....	286
Emeğin tamamen metalaşması.....	287
Mesleki özgürlük.....	279
Çalışma hakları.....	292
Çalıştırma programları ve şartlılıkla mücadele.....	294
Örgütlenme özgürlüğü: Prekaryanın özneliği.....	296
Eşitliğin canlandırılması.....	301
Temel gelir.....	302
Güvenliğin yeniden bölüşümü.....	305
Finansal sermayenin yeniden bölüşümü.....	309
Zamanın kontrolünü ele geçirmek.....	312
Ortaklık fikrinin hatırlanması.....	314
Boş zaman hibeleri.....	316
Sonuç.....	320
KAYNAKÇA.....	321
DİZİN.....	329

Covid-19 İin nsz

Kitabın ilk yayımlandığı 2011 senesinden bu yana ok daha fazla insan prekarya saflarına katıldı. Covid-19 pandemisi 2020 başlarında hayatlarımızı dnştrdğnde, küreselleşmenin güçleri, “gig ekonomisi”nin yükselişi ve 2008 finansal kriz sonrasında zengin hükümetlerin kemer sıkma politikaları güvencesizlik ve eşitsizlikleri zaten artırmıştı ve bu tip şoklara karşı direnci de zayıflatmıştı. Dolayısıyla pandemi ve hükümetlerin genel anlamda pandemiye verdikleri gerici iktisadi yanıtlar, işleri daha da kötüleştirdi.

Bu kitap prekaryanın ihtiyaçları, özlemleri ve güvencesizliklerinin anlaşılmasını ve bunların üzerine giderilmemesi halinde bir “felaket siyasetinin” belireceği ve siyasi bir canavarın ortaya çıkacağı uyarısında bulunmuştu. Malum, otoriter popülizm özellikle Donald Trump’ın başkan olmasıyla ABD’de güçlendi ama bu olgu küresel olarak Avrupa, Latin Amerika ve Asya’da da yükselişte.

Neofaşizmin yükselişi tahmin edilebilir olsa da kitaptaki tahminlerden birisi değildi. Kitapta bir de birtakım seçenekler ve seçimleri barındıran iyimser bir senaryo vardı. Ancak ana akım siyasetin “ilerici” aktörleri bir “cennet siyaseti”, yani dönüştürücü bir strateji ortaya koymak yerine dnde kalanın restoras-

yonunu sağlayacak savunmacı politikalar izlemeyi tercih ettiler. Ancak bugün artık bir “cennet siyaseti” daha çok aciliyet arz ediyor. Bu pandeminin ortasında yanlış yola sapmak bizleri yeni bir karanlık çağa sürükleyebilir.

Evrilen prekarya

Prekarya küresel nitelikli. Milyonlarca insan istikrarsız ve güvencesiz işlerde ya da hiç para almadan çalışıyor. Milyonlarca insanın mesleki bir kimliği yok. Bunca insan vatandaşlık haklarını kaybediyor ve düşük yahut sıkça dalgalanan ücretler alıyor. Bir yandan bu insanların sömürülmesi, işyerlerinin de sınırları dışında ve işyerinde düşündüğümüz haliyle emek biçimlerinin ötesinde gerçekleşiyor.

Çok fazla istatistik olmasa da en geniş haliyle prekaryanın, 21. yüzyılın yükselen gücü Çin’de bulunduğu hemen hemen kesin. Zaten *The Economist* dergisi de Çin’i “sosyalizmin prekaryası”¹ olarak tanımlıyor. Makbul oturum iznine sahip olmadıkları için temel haklardan da mahrum kalan Çin’deki 300 milyon kişi, kendi toplumlarında hakiki anlamda vatandaş olarak görülüyor. Ancak prekarya her yerde genişliyor. 2011 yılında, kaba bir tahmin yapacak olursak, pek çok ülkede yetişkin nüfusun belki de çeyreği prekarya sınıfı içerisindeydi. 2020 yılında ise, pandemi öncesinde, bu oran özellikle genç bireyler arasında belki de yüzde elliye yakındı.

Tanımlar önemlidir. Bir toplumsal grup, Max Weber’in “ideal tip” dediği şekilde, yani, birtakım ortak özellikler bütünü olarak tanımlanabilir. Bu kitap ve onun tamamlayıcısı olan *Prekarya Bildirgesi*’nde (2014) [İletişim, 2017] prekaryanın henüz kendisi için sınıf olmadığı ancak halihazırda kendinde sınıf olduğu iddia ediliyor. Prekarya içindeki bireyler ortak özelliklere sahip olmakla beraber ne yapılması gerektiği konusunda birleşmiş vaziyette değil.

Prekaryanın ayırıcı sınıf özellikleri olmadığı eleştirisine cevap olarak *Prekarya Bildirgesi*, üç boyut temelinde formel bir

1 “Socialism’s Precariat”, *The Economist*, 9 Mayıs 2020, s. 87-88.

sınıf tanımı veriyordu: kendine özgü üretim ilişkileri (emek ve çalışma örüntüleri), kendine özgü dağıtım ilişkileri (gelir kaynakları ve prekaryanın “sömürülme” araçları) ve devletle ilişkiler (hak örüntüleri).

Eleştirmenler genellikle bunlardan ilkinde odaklandı ve “güvencesiz emek hep vardı” argümanını ileri sürdü. Halbuki onlar, kişinin iş sözleşmesiyle bağlantılı güvencesizliği kastediyor gibiler. Ancak prekaryayı tanımlayan tek şey bu da değil.

Şüphesiz ki 2008 finansal krizinin de hızlandırması nedeniyle dolaylı emek biçimlerinde bir artış oldu. Bununla alakalı bir takım eğilimlerde de bu görülüyor. “Konsiyerj ekonomisi” olarak adlandırılabilir ekonomi, çevrimiçi hizmetlerle tam da bu yaldızlı çağa yaraşır bir şekilde önemli ölçüde büyüdü. Akıllı telefon uygulamaları, artık otomatik çalışan emek simsarları gibi işliyor ve çalışanların gelirlerinin önemli bir kısmını komisyon olarak alıyor. *Amazon Mechanical Turk*’ün öncülük ettiği ve yine bir başka “görevlendirme” olarak da değerlendirilebilecek “bulut emek” biçimlerinde de ciddi artış oldu. Örneğin videoları etiketlemek gibi mikro görevler artık proje bazlı uzaktan çalışmaya kadar uzanıyor. Ayrıca anlık çağrıya dayalı esnek ve sıfır-saat iş sözleşmelerinde, yani “beklemeye dayalı” istihdamda artış oldu ve bu istihdam biçimleri, hayatlarını bekleyerek geçirenlerin zamanını ve umudunu tüketiyor.²

Artan çevrimiçi emek, küreselleşmenin bir başka kendine özgü özelliğiyle ve devam eden teknolojik devrimle bir arada gerçekleşiyor ve pandemi dönemindeki ani ekonomik düşüş sürecinde hızlanacak. Burada, emeği sunanların göçü gerçekleşmeksizin emeğin ihraç edilmesinden bahsediyorum. Sonuç olarak, eğer emeğe dair talepler uzaktan karşılanıyorsa, işçinin ya da “görevi ifa edenin” (*tasker*) bu ülkede ya da başka bir ülkede olup olmaması, görevi etkin bir şekilde yerine getirdiği sürece fark etmez. Emeğin maliyetinin düşük olduğu ülkelere gelen rekabet de zengin ülkelerdeki çevrimiçi prekaryaya

---

2 G. Standing, “Taskers in the Precariat: Confronting an Emerging Dystopia”, E. Paus (ed.), *Confronting Dystopia: The New Technological Revolution and the Future of Work* (Ithaca, New York ve Londra: ILR Press, 2018), s. 115-133.

nın ücretleri üzerinde baskı yaratıyor. Aslında, zengin bir ülkedeki emek arzı, ülkedeki yerli işgücünün boyutlarının işaret ettiğinden daha fazladır.

Ancak prekaryayı farklı kılan şey, emek statüsünden ziyade kendilerine verebilecekleri bir meslekî kimliklerinin ya da meslekî anlatılarının olmamasıdır. Prekarya içindekilerin çoğu için herhangi bir anda yaptıkları iş, tamamen araçsal nitelikli. O bakımdan söz konusu işin, arzuladıkları kimliğin veya hayat tatmininin kaynağı olma ihtimali çok düşük. Anket şirketi Gallup düzenli olarak “Küresel İşyerinin Durumu” başlıklı bir anketi 150 ülkede uygular. 2019’da, çalışanların sadece yüzde 15’inin işleriyle ilişki kurabildiği ortaya çıktı. Bu oran, başka hiçbir ülkede yüzde 40’i aşmadı. İngiltere’deki bir başka ankette ise iş sahiplerinin yüzde 37’si, işlerinin herhangi bir fark yaratmadığını düşünüyordu. İşe mesafeli bir yaklaşım geliştirmek, sağlıklı bir yaklaşım gibi görünüyor.

Prekaryanın içinde yer alanların çoğunun meslekî güvencesi yok. Yorumcular, istihdam güvencesi ve iş güvencesi arasındaki ayrıma pek değinmiyorlar. Meslekî güvence, kendinizi işiniz üzerinden geliştirdiğiniz inancından ortaya çıkar. İstihdam açısından güvenceniz olabilir ancak kendinizi pek bir yere varıyor gibi hissetmiyorsanız, söz konusu istihdam güvencesinin pek bir anlamı da yoktur.

Prekaryanın üretim ilişkileri açısından bir başka boyutu da beklenen iş düzeyine kıyasla daha üst düzey resmî eğitim almış olmasıdır. Kitlesel anlamda düşünenecek olursak, bunun tarihsel olarak öncülü bulunmuyor. Bu duygular daha da yoğunlaşacak çünkü kaybolmakta olan işlerin çoğunluğu, ikinci ya da birinci derece kalifikasyon gerektiren işler. Prekarya içinde giderek daha fazla insan, eğitimleri süresince hazırlandıklarından daha düşük nitelikli pozisyonları kabul etmek zorunda kalacak.

Ayrıca karşılığı verilmeyen bir sürü iş yapma zorunluluğu da var. Bunlar arasında iş için çabalamak (iş aramak, CV yazmak, yolda geçen zaman, yakınlarla iletişime geçip bağlantı bulmak), devlet için çalışmak (form doldurmak ve sıraya girmek) ve yeniden üretim işleri (bakım emeği) gibi istatistiklere girme-

yen ve siyasi retorikte yer bulmayan işler söz konusu. Proletaryaya, işyerindeki emeğine karşılık ücret alırdı. Prekaryaya, işyeri ve ücretli emek zamanı dışında kalan alanlarda da çok fazla çalışmak durumunda.

Bir yandan, prekaryanın dağıtım ilişkileri ya da gelir kaynakları sadece parasal ücretlerle sınırlı. 19. yüzyılın erken dönemlerinden bu yana proletaryaya hem ücret hem de ücret dışı birtakım yan faydalar edinmişti. Söz konusu yan faydalarla işverenler ve devlet ilk başta hem istihdam istikrarını sağlamayı hem de proleterleşmeye direnerek bağımsızlıklarını korumak isteyen işçileri kırılğanlaştırmayı amaçlıyordu. Sonraki dönemde sosyal demokratlar ve işçi sendikaları bunu “istihdam güvencesi” açısından bir gündem maddesi haline getirdi. Ancak kitapta da iddia ettiğim üzere, komünistler ve sosyalistler, emeğin meta olmaktan çıkması için çabalıyordu. Bu da emeğin karşılığının verilmesine dair kurulan sistemde ücretlerin giderek önemini kaybetmesi, ücret dışı biçimlerin ise daha çok önem kazanması anlamına gelecekti.

Prekaryanın ücretli izin, ücretli hastalık izni ya da işveren üzerinden kurulu bir emeklilik gibi ücret dışı yan hakları neredeyse yoktur. Prekaryaya, reel anlamda düşmesi muhtemel ve giderek inişli çıkışlı olan ve öngörülemez parasal ücretlerle geçmek zorundadır. Prekaryaya ayrıca, emeğinin karşılığını alabilmek için karşılığını alamayacağı büyük bir emek de sarf etmek zorundadır; evet, bu beklentiyle sömürülür. Endüstri çağında en azından kural, emek zamanınız karşılığında bir para almaktı. Yani işyerinize giriş ve oradan çıkış saatleriniz ücretli emek zamanıydı. İşyeri dışında ise çok az miktarda ücretsiz emek zamanı söz konusuydu.

İşte bu değişim, kitapta tartışılan “toplumsal gelir” kavramıyla ilişkili. Prekaryaya kamusal hizmetlerin de dahil olduğu müştereklerin talan edilmesi nedeniyle de daha güvencesizleşti ve yüksek gelir gruplarının gerisinde kaldı.³ Tarihsel olarak müşterekler, “yoksulların hırkası” niteliğindeydi. Enformel

3 G. Standing, *Plunder of the Commons: A Manifesto for Sharing Public Wealth* (Londra: Pelican, 2019).

toplumsal koruma, hayatta birtakım olumlu şeyler ve geçinmeye yardım gibi unsurlar sağlıyordu. Ancak kemer sıkma politikalarının da hızlandırmasıyla müştereklerin çitlenmesi, bu alanların ihmali, özelleştirilmesi ve metalaştırılması, bütün bu nitelikleri aşındırdı. Ücret dışı yan haklar ve hak temelli devlet yardımlarını alamayan prekaryanın, müştereklere her zamankinden çok ihtiyacı var. Bütün bunları canlandırmak elzem.

Bu da bizi prekarya içinde olmanın en tanımlayıcı özelliğine götürüyor. Güvencesizlik (*precarity*) sözcüğünün Latince kökü “dua ederek elde etmek” anlamına gelir. Üçüncü boyutun, yani devletle ilişkilerin özünde de bu vardır. Prekarya içindekiler *el açan* kişiler ve muhtemelen de böyle hissediyorlar. Haklara sahip olmaktansa, akrabalarının, arkadaşlarının, bürokratların, ev sahiplerinin, işverenlerin ve başkalarının takdirine bağlı iyiliklere bel bağlıyorlar.

Bütün bu süreçte, hukuk önünde eşitlik ilkesinin ve müştereklerin aşınması, prekaryayı en sert vuran unsurlar oldu. Çok feci bir örnek, İngiltere’de Evrensel Kredi (*Universal Credit*) bağlamında yaşandı. Merkezde konumlanmış herhangi bir siyasetçi, Magna Carta’da yazan genel hukuk kurallarına saygı duyduğunu iddia edecektir. Yani kurallara ve usule uygun bir yargılama olmaksızın kimsenin suçlu ilan edilemeyeceği, suçlanan kişinin iddiaları bilmesi ve hâkim önünde kendisini savunacak bir temsilcisinin olması gerektiği gibi kurallara saygı duyacaktır. Ancak Evrensel Kredi’nin kademeli olarak uygulamaya konulmasından beri beş milyondan fazla kişi, yaptıkları nedeniyle sorumlu tutulamayacak bir bürokrat sınıfı olarak dedikleri için yardımlarından oldu.

Kraliyet mahkemelerinde suçlu bulunanlardan çok daha fazla sayıda insan bu çerçevede cezalandırıldı ve haklarını kaybetti. Evrensel Kredi özelindeki ortalama bir mali ceza, bu mahkemelerde genel olarak verilen ortalama cezanın üzerinde. Bir üst mahkemeye gittiğinizde başarılı olma ihtimaliniz yüksek ancak bu meşakkatli, zaman alan ve maliyetli bir süreç demek. Tabii beklerken dayanmak zor; belirsizlik stresli ve “ümitsizlikten ölmek” de yaygın. Böylesi bir sistemi destekleyen siyasetçiler ve

yorumcular rezil insanlar. Ne var ki yargı sürecine saygı göstermemek, pek çok ülkede sosyal politika alanında bir norma dönüşmüş durumda.

Finansallaşma ve borç

Prekaryanın bir başka belirleyici özelliği de borç. Rastgele oluşması bir yana, borç sistematik bir biçimde aşırı finansallaşma ile ilgili mekanizmalar tarafından kötüye kullanılıyor. Fransa, Almanya, Japonya, Birleşik Krallık ve ABD gibi ülkelerde finansal kurumların elinde tuttuğu varlıkların değeri, neredeyse yüzde 1.000 arttı.⁴ Bu ve başka ülkelerde milyonlarca insan, pandemi daha vurmadan önce sürdürülemez bir borç içinde yaşıyordu.

Küresel kapitalizmin şu anki safhasını tanımlamak açısından elverişli bir terim olan rantçı kapitalizm kiralalar, öğrenci borçlarının faizleri, kredi kartı ve mağaza borçları ve kısa vadeli başka borçlar üzerinden prekaryayı borçlandırıyor. ABD, Japonya, Çin ve Avrupa'nın büyük bölümünde ulusal gelirin yüzde 150'sini aşan yüksek özel borçlanma seviyeleri, modern piyasa toplumunun tali bir sonucu değil, finansallaşmanın yapısal bir özelliği niteliğinde.⁵

Üstelik yüksek miktarda ve giderek de artan bir oranda borcun teminatı da yok. Yani kara kış geldiğinde ödenebilmesini mümkün kılacak varlıklarla ödenebilecek gibi de değil. Örneğin daha pandemiden önce İngiltere'deki teminatsız borç 225 milyar sterlini geçmişti.

Borç meselesinde en rezil olaylardan birisi de uçuk faiz oranlarıyla uygulanan “ay başı kredileri” idi. Çok fazla gündeme gelmedi ama masa, sandalye, çatal kaşık gibi mutfak gereçlerinin alınmasından çok veya maddi güç yetinceye kadar alınmasının ertelenmesinden ziyade, kiralınmasında artış yaşan-

4 C. Bean, “Independent Review of UK Economic Statistics”, Cabinet Office, HM Treasury, Mart 2016, s. 18. Finansa dair rakam, türev finansal kaynaklar da dahil olmak üzere finans şirketlerinin bütün finansal varlıklarını kapsar.

5 R. Vague, “It's Time for a Debt 'Jubilee'”, Institute for New Economic Thinking, Perspectives, 11 Eylül 2020.